

PROF. DR JAROSLAV ŠIDAK
(4. siječnja 1903—25. ožujka 1986)

Smrt profesora Šidaka pogodila je nekoliko generacija historičara — školskih i sveučilišnih, kulturnih i znanstvenih radnika — koji su bili njegovi studenti i suradnici. Ne vjerujem da među njima ima nekoga tko ga ne bi poštovao i cijenio.

Odlazak iz života povod je — tužan povod — za razmišljanje o radnoj komponenti netom završenog življenja i o radnoj baštini koja živi i dalje — u radu historičara koji poznaju i cijene profesora Šidaka.

U ovom tekstu ograničio bih se na neka obilježja Šidakova rada i neke njegove doprinose istraživanju novije hrvatske i jugoslavenske povijesti.¹

Rad historičara neprekidni je proces samoobrazovanja — dio je života dok život traje. Učiti da bi mogao poučiti — osnovica je, naoko jednostavna, svake metodologije. Šidak je bio profesor koji uči i uči druge.

Historičaru je nužna i neophodna širina interesa. Naravno, specijalizacija je u znanstvenom radu veoma potrebna i bez nje je kretanje po kolosjecima znanstvenih usmjerenja veoma otežano, ali sa svake dionice specijalističkog rada valjalo bi očuvati jasan pogled na obzorja širih, složenijih i dugotrajnijih povijesnih zbivanja i procesa. U profesora Šidaka nalazili smo interes za hrvatsku povijest od ranoga srednjeg vijeka do našega stoljeća, za jugoslavensku povijest u istom rasponu i za široke prostore i razdoblja opće povijesti (evropske povijesti) — za široke prostore povijesti u vezama i međuodnosima.

Prikupljati znanje, ali ga ne čuvati za sebe — davati, obilato i ne škrtareći, uključivati ga u obrazovanje, kulturu, javno informiranje, *suradivati*, samosvjesno i s otvorenosti prema društvenim potrebama. Velika otvorenost društveno potrebnoj i korisnoj suradnji prožima sav Šidakov rad. Bez toga ne bismo mogli razumjeti opeg, širinu, raznovrsnost i raznolikost njegova rada,

¹ In memoriam profesoru Šidaku pisalo je nekoliko historičara: P. Strčić, »Šidakova škola« i dalje djeluje, *Vjesnik*, 31. III 1986, 11, s nekoliko osobnih zapažanja i ocjena; M. Gross, Nenadmašiv ugled, *Danas*, 215, 1. IV 1986, 38, sa značajnim osobnim i općim ocjenama Šidakovih svojstava i rada; M. Švab u *Oku*, 367, 10—24. IV 1986, 8, sa veoma sustavnim pregledom života i rada.

Za Šidakova života važan je biografski prinos objavila M. Gross: U povodu 75-godišnjice života Jaroslava Šidaka, *Historijski zbornik (HZ)* XXIX—XXX, 1976—77, 1—11 (sa Petrom Korunićem — poglavlje o istraživanju »Crkve bosanske«). S nekim se podacima tekstovi M. Gross i M. Švaba uzajamno dopunjavaju.

u cjelokupnosti istraživačkog, autorskog, uredničkog, ocjenjivačkog, nastavničkog rada — znanstvenog, znanstveno-popularnog, obrazovnog, pedagoškog — rada u kojemu su se mogle prirodno sjedinjavati samosvijest i strogost sa samozatajnom požrtvovnošću u radu i suradnji.

Interes za povijest i pisanje o povijesti — za historiju i historiografiju — za cjelovit odnos između stvaranja povijesti — sudjelovanja u povijesti — i stvaranja znanosti o povijesti, izrazito je obilježje Šidakova rada. Istraživao je povijest u historiografiji i historiografiju u povijesti. Uvažavao je rad drugih ljudi u tom međuodnosu — kritizirao je i ocjenjivao, prihvatao i odbacivao, ali nije s visoka i ovlažno ignorirao. Imao je veoma visoku povijesnu svijest i o historiji i o historiografiji. U tome nije bio profesionalistički isključiv — priznavao je i uvažavao i svaki »amaterski« doprinos ako ga je ocijenio korisnim. Historičar živi i radi u sklopu međuodnosa sa poviješću koju istražuje, sa povijesnom znanošću i njezinom literaturom, sa društvom kojemu pripada — a to isključuje jednostrane odnose, kao što su izoliranost, podređenost, superiornost, isključivost.

Uključivanje vlastitog rada u društveni rad omogućuje određenu punoću života, ma koliko osamljeničtvo bilo neizbježan pratilac istraživačkog i autorskog rada historičara.

Profesor Šidak je rano razvio širok društvenopovijesni interes. Indikativna je u tom pogledu širina i sadržina tema u tekstovima koje je objavljivao od 1937. do 1941. godine. Njegov prvi rad objavljen nakon oslobođenja naslovljen je »Društvene borbe u povijesti hrvatskog i srpskog naroda« (*Republika*, 1946, 494—506). Tu orijentaciju pokazuju i druga čitanja njegovih tekstova, npr. uz pomoć kronološki uređene bibliografije.²

Formirao se kao historičar koji radi tradicionalnim metodama, ali se na osnovi svojih širih interesa i opredjeljenja razvio u historičara marksističke orijentacije koji kvalitetno primjenjuje tradicionalne metode — koristi se njima kao alatom za nove pristupe i rezultate — a izbjegava svaku metodološku retoriku i teorijsko promišljanje koje ne bi bilo u najtješnjoj vezi s razvitkom i stanjem historiografske prakse.

1. Među novijim radovima prof. Šidaka treba istaknuti izvanredno koristan uvod u noviju povijest Hrvatske: Hrvatske zemlje u razdoblju nastajanja preporodnog pokreta (1790—1827), *Historijski zbornik*, 1980—1981, 51—98. I taj je rad rezultat spremnosti prof. Šidaka da surađuje u različitim širim projektima: započeo ga je pisati kao prilog III knjizi *Historije naroda Jugoslavije*, za koju još nema izgleda da se uskoro pojavi, a završio ga je kao uvod u prvi svezak dnevnika biskupa Maksimilijana Vrhovca. Objavio ga je u očekivanju da će već 1982. ići u tisak peti svezak *Povijesti hrvatskoga naroda (1790—1850)*, a 1983. Vrhovčev dnevnik, u dva sveska. Do njegove smrti nije se ostvarilo

² Dvije dosadnje bibliografije obuhvaćaju njegove tekstove od 1937. do 1976 (HZ, 1966—67, 1—8, od 1937. do 1968, a u HZ 1976—77 — Šidakov zbornik, 12—19, od 1937. do 1976), a nisu potpune. M. Gross, n. dj. u bilj. 1, spominje dva zanimljiva teksta iz 1919. i 1935/36. O muzičkoj suradnji M. Švab (v. bilj. 1) precizira da je riječ o 58 tekstova. Nije popisana 81 bilješka iz prva četiri sveska HZ-a (1948—1951), ali ih nalazimo u Sadržaju »Historijskog zbornika« I—XX (1948—1967), HZ 1966—67 (J. Šidak: 692—696). Zanimljivo ilustriraju — uz ostale ocjene, prikaze i bilješke — opseg Šidakova historiografskog interesa.

ni jedno ni drugo (kako precizira M. Švab, Šidak je 23. X 1985. predao rukopis I dijela V knjige — 1790—1847), ali je u našu historiografiju ušao tekst koji veoma pomaže razumijevanju hrvatske povijesti do 1918, a umnogome i od 1918. godine.³

2. Skupina problemskih analitičko-sintetičkih presjeka kroz noviju hrvatsku povijest do prijeloma u prvome svjetskom ratu i dalje je veoma korisna zbog jasnoće i orijentacijske pouzdanosti širega povijesnog vidokruga što ga pruža.⁴

3. U nekim je radovima prof. Šidak obuhvaćao teme većih razdoblja starije i novije povijesti.

To vrijedi za njegove priloge povijesti visokoga školstva — u Spomenici u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, I, Zagreb 1969, a tome treba dodati i rad »Jedno stoljeće u razvoju hrvatskog školstva (1773—1874)«, u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti«, Zagreb 1980.

Takav je i njegov prilog »O značenju Vojne krajine u hrvatskoj povijesti« (do 1861) u Historijskom zborniku, 1982, i u zborniku »Vojna Krajina«.

4. Preporodni pokret (hrvatski narodni preporod, ilirski pokret) jedno je od osnovnih područja Šidakova rada na novijoj povijesti. Većom skupinom radova dao je osnovicu koja omogućava različita nadograđivanja i nove prinose (posebno imam u vidu znatnu i značajnu literaturu u povodu 150. obljetnice ilirskoga pokreta 1985, koja još nije u cjelini objavljena), čija vrijednost znatno ovisi, rekao bih, i o stvaralačkom uvažavanju Šidakovih rezultata.⁵

Većina tih radova uvrštena je u brižljivo uređene tematske skupine u Šidakovim knjigama Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća (Zagreb 1973) i Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti (Zagreb 1981). Među njima su dva sintetično-analitička rada: Hrvatski narodni preporod (Kroz pet stoljeća...) i Hrvatski narodni preporod — ideje i problemi (Studije...). Oni su, razumljivo, najkorisniji za širi krug čitatelja (uključujući i historičare koji rade na drugim područjima), a olakšavaju i pristup nizu posebnih rasprava o značajnim problemima, pojavama i ličnostima: o jugoslavenskoj ideji u ilirskom pokretu, stranačkim odnosima prije 1848, uredniku i značenju »Branislava«, poljsko-hrvatskim odnosima (»Hotel Lambert«, tj. krug oko kneza Adama Czartoryskog u Parizu), zatim o Janku Draškoviću, Ljudevitu Gaju (u dva posebna rada), Ivanu Kuljeviću Sakcinskom, Ivanu Mažuraniću, turopoljskom seljačkom plemstvu, značenju Karlovca u preporodnom pokretu. Te rasprave treba povezano vidjeti u Studijama... (9 radova) i u knjizi Kroz pet stoljeća... (4 rada). Pažljiv će čitatelj nakon toga potražiti, uz pomoć već navedenih dviju Šidakovih bibliografija, još neke radove, npr. one koji su i prinosi objavljivanju građe (priloge građi Šidak u pravilu nije unosio u svoje knjige), te ocjene i prikaze. Za čitatelja koji nije specijalist za to razdoblje bit će veoma korisno da između dvaju spomenutih sintetično-analitičkih radova i specijalističkih rasprava pregle-

³ U tom je sklopu i poseban prilog: Odjeci francuske revolucije i vladanja Napoleona I u hrvatskim zemljama, Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća, Zagreb 1973, 87—94.

⁴ Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća, I, 3—84: Hrvatsko pitanje u Habsburškoj Monarhiji; Prilog razvoju jugoslavenske ideje do I svjetskog rata; Jugoslavenska ideja u hrvatskoj politici do I svjetskog rata.

⁵ Pregled i ocjenu tih rezultata u Šidakovu radu do 1975. dala je M. Gross: U povodu 75-godišnjice života Jaroslava Šidaka, n. dj., 7—9.

da odgovarajuće tekstove u Šidakovoj leksikografskoj suradnji.⁶ Taj uvid je koristan i za upoznavanje Šidakova rada na drugim područjima.

5. Revolucija 1848—49. na prvom je mjestu u Šidakovom istraživanju novije povijesti. Na tom se području posebno može uočiti povezivanje hrvatske, jugoslavenske i opće (evropske) povijesti. Dodajmo da je Šidak tako radio i na drugim područjima, no to je opće obilježje njegova rada ovdje i posebno naglašeno.

Radovi o preporodnom pokretu i o revoluciji 1848—49. čine, dakako, širu cjelinu, pa to povećava značenje toga područja Šidakova rada.

Glavninu svojih radova Šidak je sabrao u knjizi Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848—49, Zagreb 1979. Toj je knjizi prof. Šidak, podjednako i dosljedno brižljiv i kao autor i kao redaktor, posvetio posebnu pažnju. U »Uvodnoj riječi«, 7—16, datiranoj 20. travnja 1978, govori i autobiografski — o razdobljima i usmjerenjima svog rada — što je u njegovom opusu rijetkost. U tom je sklopu potanje prikazao »otvoreni sukob« s prof. Vasom Bogdanovom do kojeg je došlo 1950. godine, a završni pečat je dobio ovim »Studijama...« 1979. godine.

Tom je knjigom prof. Šidak uvelike oblikovao novu cjelinu, složene strukture. U njoj je 11 rasprava. Sedam ranije objavljenih, s autorovim redakcionim zahvatima i autorskim dopunama, u znanstvenom aparatu svih tekstova i u osnovnom tekstu pojedinih studija. Njima je autor dodao četiri nove studije (novi su tekstovi i Uvodna riječ, te prilozii). Autor je s pravom ocijenio da je »ova knjiga bliža jednoj historijskoj monografiji negoli skupu međusobno odvojenih, iako tematski povezanih studija« (15).

To bitno obilježje knjige ostvareno je još nekim autorsko-redaktorskim rješenjima. Odmah napominjem da ti dijelovi knjige olakšavaju čitatelju koji nije specijalist za tu temu snalaženje u složenoj strukturi specijalističkih rasprava. U Uvodnoj riječi autor daje precizan »račun« o pojedinim tekstovima. Uvodni tekst, »Revolucija godine 1848—49«, daje sintetično-analitički pregled revolucije »s težištem na njezinu općeevropskom okviru«.⁷

»Sinkronistička tabela događaja za revolucije 1848/49« (s dva stupca: Hrvatska i Vojvodina — Austrija, Ugarska i ostala Evropa, 369—382) veoma pomaže u događajnom snalaženju. »Bibliografija izvora i literature« (359—367) naredni je prilog koji treba pregledati zbog historiografske orijentacije. Nakon toga, vrijedno je latiti se studije »Hrvatski pokret 1848/49. u historiografiji« (329—358) — ona je analitički presjek kroz 130 godina literature koji zaista »ima i izrazito kritičko obilježje« (15).

Tim tekstovima, veoma važnim za osnovnu orijentaciju, treba dodati još jedan, izvan ovih »Studija...« koji, dakako, s njima čini cjelinu. Autor je, naime, u knjigu »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti« uvrstio *novi*, za tu knjigu napisani rad »Hrvatski pokret u doba revolucije 1848—1849« (276—294) — sintetični pregled, bez bilježaka, sa sažetim osvrtom na literaturu, do svojih »Studija...«

⁶ Za snalaženje u prvom izdanju Enciklopedije Jugoslavije usp. podatke u Šidakovim bibliografijama: HZ, 1966—67, podaci za godine 1955, 1956, 1958, 1960, 1962, 1964, 1968 (Enciklopedija Jugoslavije, 1—7) i HZ, 1976—77, 17, god. 1971, jed. 146—152 (EJ, 8).

⁷ Napomenimo da u Šidakovu radu možemo uočiti (uz pomoć spomenutih bibliografija) interes za englesku i veliku francusku buržoasku revoluciju i za Parisku komunu.

Tome valja dodati složeni sklop specijalističkih rasprava u »Studijama...«: o »Narodnim zahtijevanjima« 25. ožujka 1848, o odnosima bana Jelačića prema Kneževini Srbiji, o austroslavizmu i praškom Slavenskom kongresu, o navodnoj detronizaciji Habsburgovaca u jednom trenutku rada Hrvatskoga sabora, seljačkom pitanju u hrvatskoj politici 1848, poslanstvu Hrvatskoga sabora austrijskome parlamentu, hrvatsko-mađarskim odnosima u ljeto i ranu jesen (do izbijanja rata) 1848, o listopadskoj revoluciji u Beču i politici austroslavizma i o »Društvu Slavenska lipa na slavenskom Jugu«.

Treba istaći da je prof. Šidak sudjelovao, s još 9 autora, u zbirci radova — prinosa sintezi hrvatske povijesti »Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća)«, Zagreb 1981. U njoj je objavio radove »Ilirski pokret« (prvi put) i »Hrvatski pokret u doba revolucije 1848—49« (rad iz knjige »Kroz pet stoljeća...« što je izašla ranije, u ožujku 1981), koji su tako popunili širu cjelinu.

»Historijsku čitanku za hrvatsku povijest«, Zagreb 1952, J. Šidak je protegnuo »Do ukidanja feudalnih odnosa u Hrvatskoj god. 1848«.

6. Hrvatska povijest u drugoj polovini XIX st. — do 1883 — također je jedno od važnijih područja Šidakova rada. Razdobljem Bachova apsolutizma manje se bavio (prikazao ga je u Enciklopediji Jugoslavije — u oba izdanja, s malim stilskim izmjenama i dopunama literature). Tom enciklopedijskom studijom dao je današnjem čitatelju veoma vrijedan uvod u čitanje nedavno objavljene opsežne monografije M. Gross o razdoblju neoapsolutizma (»Počeci moderne Hrvatske«).

Razdoblje od 1860. do 1883. godine predočio je u cjelini u »Povijesti hrvatskog naroda g. 1860—1914«, Zagreb 1968, 3—112, i 336—345 (osvrta na izvore i literaturu). Historiografiju o tom razdoblju prikazao je i u dva veća historiografska pregleda — hrvatske historiografije od srednjeg vijeka do 1914 (HZ 1965), objavljene 1955—1965. i historiografije od 1790. do 1883. u pregledu razdoblja od 1865. do 1975 (s grupom autora, u HZ-u 1978—79).

Neke je teme toga razdoblja predočio u posebnim radovima, kao što su »Hrvatska politika u 60-im godinama XIX st. do hrvatsko-ugarske nagodbe«.⁸

O političkim strankama do 1883. pisao je i u nešto široj enciklopedijskoj cjelini: Stranke političke, Hrvatska, Razdoblje do 1883, Enciklopedija Jugoslavije, 8, 1971, 171—173.

Neke uže teme toga razdoblja, uključujući kritičko objavljivanje i tumačenje izvora, predočio je u posebnim prilogima, kao što su »Dva priloga hrvatskoj povijesti od 1868—1871«, HZ, 1966—67, 341—368 (odnose se i na Narodnu stranku, u vezi s Mrazovičevim pismom Strossmayeru, 22. II 1868, i na rano pravaštvo, u vezi s Kvaternikovim pismom Halperu, 6. i 7. VIII 1871). To vrijedi i za vrlo zanimljive »Priloge povijesti ranoga pravaštva 1869—77«, HZ, 1972—73, 281—303. Interes za rano pravaštvo došao je do izražaja i u knjizi »Kroz pet stoljeća...«, za koju je dva ranija posebno objavljena priloga redigirao u novu cjelinu »Eugen Kvaternik i kriza Stranke prava 1871. u

⁸ Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća, n. dj., 325—338. Taj je rad dijelom u vezi s jednim referatom prof. Šidaka koji nije bio objavljen, kao ni neki drugi referati na Savjetovanju »Problemi privrednog i društvenog razvitka hrvatskih zemalja nakon ukidanja feudalizma (1849—1873)«. Usp. prikaz V. Oštrića u *Putovima revolucije*, 6, 1966, 223—224.

prikazu Augusta Cesarca«. Treba istaći i raspravu »Značenje Rakovičke bune u austrijskoj politici 1871« (Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća, n. dj., 359—378).⁹

7. Hrvatsku povijest od 1883. do 1914. prof. Šidak je manje obuhvaćao u posebnim radovima. Govorio je o tom razdoblju u prvom redu u obuhvatnijim radovima koji su ovdje već spomenuti ili, npr., u enciklopedijskoj studiji o hrvatskoj povijesti (Hrvati, II. Historija, poglavlja od »Etnogeneza hrvatskog naroda« do »Slom politike 'novog kursa' i pojava revolucionarne omladine«, Enciklopedija Jugoslavije, 4, 1960, 40—58), odnosno u sličnom sažetom prikazu (Pogled na prošlost hrvatskog naroda do godine 1918, u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti«).

8. Prinose povijesti toga razdoblja, a i onih ranijih, nalazimo i u nizu radova o pojedinim istaknutim ličnostima, pa ćemo tu skupinu radova posebno spomenuti. Možemo razlikovati dvije uže skupine. U više radova prof. Šidak je analitički i kritički predočio literaturu o pojedinim ličnostima (kao što je činio istražujući i druge povijesne teme) problematizirajući rezultate historiografije na način koji takve izvještaje o znanstvenim rezultatima pretvara u znanstvene studije. Ovdje ćemo spomenuti radove »Ljudevit Gaj kao historiografski problem« u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti« i »Eugen Kvaternik u historiografiji« u »Studijama iz hrvatske povijesti XIX stoljeća«.

U drugoj užoj skupini specifičnija su biografsko-historiografska istraživanja, o Janezu Trdini — »Autobiografski spisi Janeza Trdine kao izvor za hrvatsku povijest«, u »Studijama iz hrvatske povijesti XIX stoljeća« — o Ivanu Kukuljeviću kao povjesničaru i političaru — »Ivan Kukuljević — osnivač moderne hrvatske historiografije« u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti« i »Politička djelatnost Ivana Kukuljevića Sakcinskoga« u netom spomenutim »Studijama...«. O nekim je ličnostima Šidak pisao posebno s političko-povijesnog gledišta: »Ivan Mažuranić kao političar« i »Idejno sazrijevanje Stjepana Radića« (oba su priloga u »Studijama...«). — K tome, neki su enciklopedijski tekstovi J. Šidaka sažete studije o pojedinim istaknutim ličnostima (J. Drašković, Lj. Gaj, J. Jelačić, I. Kukuljević, A. Starčević, J. J. Strossmayer i dr.).

9. Prof. Šidak nije objavljivao radove o razdobljima od 1914. odnosno od 1918. godine (razdoblje prvoga svjetskog rata obuhvaćeno je u pojedinim kratkim zaključnim odlomcima). Izuzetak je prilog »Sveučilište za vrijeme rata i okupacije od 1941. do 1945« za »Spomenicu u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu« (I, 174—184).

Njegov interes za literaturu o tim razdobljima došao je do izražaja u nizu ocjena, prikaza i bilježaka, koji se, kao i ostali takvi tekstovi, protežu kroz sve sveske »Historijskog zbornika«. U prvim je svescima, npr., bilješkama pratio dio historiografije radničkog pokreta i NOB. Trajno se zanimao za znanstveni rad pojedinih historičara, za njihove radove ili povezane skupine radova. Rad niza historičara prikazao je u cjelini — zbog novije povijesti spominjem Miju Mirkovića (HZ, 1963, 377—380 i JIČ 3/1963, 151—154). Objavio je niz referata o radovima, npr., M. Gross, P. Strčića, Lj. Bobana.

⁹ Od drugih tekstova spomenut ću da je za knjižicu A. Cesarca, Kriza stranke prava i naši »komunari«, Zagreb 1951, napisao i priloge »Pariška komuna« i »Hrvatska u vrijeme Pariške komune«, 7—21.

Nije se ograničavao samo na historičare od karijere. Više puta je pisao, npr., o historiografskim prilogima Augusta Cesarca.

10. Povijest hrvatske historiografije bila je jedno od osnovnih područja Šidakovog interesa. U nekoliko je navrata dao osvrtne ili preglede hrvatske historiografije u cjelini: u Enciklopediji Jugoslavije, 4, 1960 (Historiografija, Hrvatska, 9—13), u Historijskom zborniku, 1970—71 (Hrvatska historiografija — njezin razvoj i današnje stanje, 1—20), ponovo u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti« (351—639) i u Enciklopediji hrvatske povijesti i kulture, Zagreb 1980 (Historiografija, 201—212).

Niz Šidakovih priloga povijesti historiografije već je spomenut u ovom tekstu, jer su tijesno povezani s drugim njegovim radovima.¹⁰ Dakako, tih priloga ima mnogo više — npr. biografija historičara — nego što ih ovdje možemo navesti.

Knjigu »Povijest novije hrvatske historiografije« najavio je u razgovoru s Hrvajem Matkovićem, urednikom »Nastave povijesti« (Dr. Jaroslav Šidak za naš časopis, 1/1973, 41—42), ali na žalost nije završio.

Prof. Šidak je sudjelovao u diskusiji o povijesti radničkog pokreta u sklopu hrvatske historiografije, razvitku na tom području i doprinosu IHRPH poratnoj hrvatskoj historiografiji. Razmjena mišljenja učinjena je u nekoliko tekstova.¹¹ Potpunije odgovore na ta pitanja daje daljnji razvitak hrvatske i jugoslavenske historiografije.

11. U nizu tekstova J. Šidak je hrvatsku i jugoslavensku povijest povezivao s poviješću drugih zemalja i naroda. Posebno su karakteristični tekstovi većeg obuhvata, napisani za Enciklopediju Jugoslavije: Češkoslovačko-južnoslavenski odnosi, 1. Politički i kulturni odnosi, 2, 1956, 537—564; Talijansko-jugoslavenski odnosi. 2. Politički odnosi od 1797. do 1870, 8, 1971, 286—287.

12. Prof. Šidak je cijenio Časopis za suvremenu povijest i bio je, naravno, veoma cijenjen suradnik časopisa. U njemu je objavio studiju »Eugen Kvaternik u historiografiji« (1/1972, 5—23) i ocjenu knjige V. I. Frejdzona, Borba hrvatskoga naroda za nacionalnu slobodu (1/1971, 232—237). Neke se recenzije u časopisu odnose na radove prof. Šidaka. M. Gross je pisala o njegovim »Studijama iz hrvatske povijesti XIX stoljeća« (ČSP, 1/1974, 127—133), a V. Oštrić o njegovom enciklopedijskom prikazu Ante Starčevića, u širem sklopu (»Misli i pogledi« i »Politički spisi« A. Starčevića i novija literatura o njemu, ČSP, 1/1972, 201—210). Prikazivan je »Historijski zbornik«, a Šidakovi radovi su citirani u znanstvenom aparatu niza radova u časopisu.

Na slične načine u Historijskom zborniku je bio prisutan Časopis za suvremenu povijest i njegovi suradnici.

13. Historijski zbornik XXXVII, 1984, zasada posljednji objavljeni svezak, postao je nakon 25. ožujka ove godine svezak Šidakova oproštaja sa čitateljima i

¹⁰ O značenju referata o određenim problemskim područjima i stupnju historiografije koji sadrže »cjelovite razrade rezultata o pojedinom istraživačkom problemu« usp. M. Gross, Historijska znanost. Razvoj, oblik, smjerovi, Zagreb 1976, 306. Kao primjer navedeni su takvi Šidakovi referati.

¹¹ J. Šidak, Hrvatska historiografija — njezin razvoj i današnje stanje, Historijski zbornik, 1970—71; I. Jelić, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, HZ, 1972—73, 501—508; J. Šidak, O proučavanju radničkog pokreta u hrvatskoj historiografiji poslije 1945, HZ, 1972—73, 509—513; V. Oštrić, Rad na povijesti radničkog pokreta u Hrvatskoj 1945—1961, ČSP, 3/1974, 99—119; novo izdanje referata J. Šidaka u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti«, 363.

suradnicima. U njemu je devet Šidakovih informativnih i kritičkih tekstova — posljednji znak njegovog neposustaloga interesa za historiografiju. Na kraju je dodao tekst »Nakon Historijskog zbornika XXXVII, 1984« u kojemu izražava ozbiljne brige za HZ pod pritiskom historiografskim časopisima neprimjerenih kriterija i oprašta se od časopisa.

Profesor Šidak je otišao. Nije nestao u nepoznatom. Njegov rad je ostao živi izvor znanja i stvaralačkih poticaja.

V. Oštrić